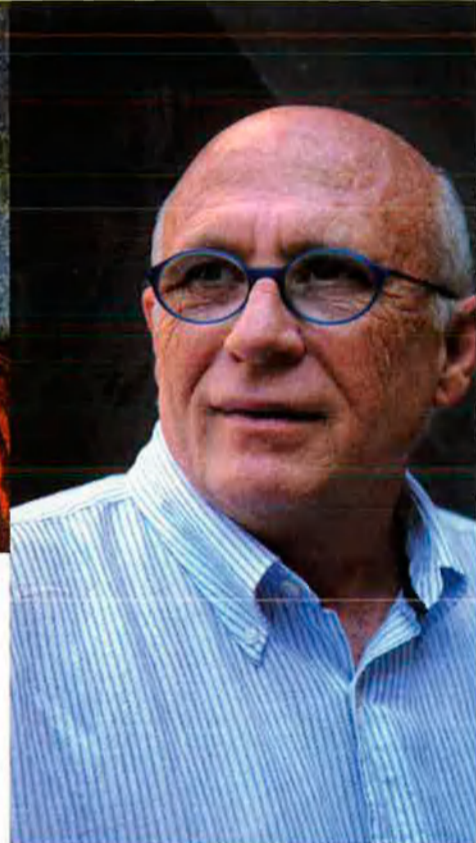


Vicent Alonso (Godella, l'Horta, 1948) és el traductor dels *Assaigs* de Michel de Montaigne (Perigord, 1533-1592) que publica Proa. El primer volum va rebre el Premi de la Crítica Serra d'Or a la millor traducció publicada el 2006 i ara acaba d'aparèixer el segon, el que inclou l'"Apologia de Ramon Sibiuda", el teòleg català que va arribar a rector de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc. El tercer apareixerà l'any vinent: Alonso ja el té traduït de fa anys.

La febre catalana per Montaigne, que ha convertit el primer volum en un èxit de venda, s'ha escaigut amb una revifada de la passió francesa per l'autor, arran de la nova edició dels *Essais* a la "Bibliothèque de la Pléiade" de



Retrat de Montaigne, a l'oli. Vicent Alonso, traductor dels *Assaigs*. És la primera traducció completa al català.

"Montaigne és modern i un model d'intel·lectual"

Proa acaba d'editar el segon volum dels 'Assaigs' de Michel de Montaigne, en una traducció de Vicent Alonso que marcarà època. El tercer i darrer apareixerà l'any que ve. Aquest segon inclou l'"Apologia de Ramon Sibiuda", teòleg català mort el 1436 que va ser traduït per Montaigne del llatí al francès. Alonso ens parla de Montaigne i Jaume de Puig, de Ramon Sibiuda.

Gallimard, amb uns criteris filològics diferents de l'edició anterior, i de la publicació d'un *Album Montaigne*, l'àlbum d'enguany de la "Pléiade", a càrrec de Jean Lacouture. Els apassionats per Montaigne que poden llegir-lo en la seva llengua en sabran més amb el número de maig de *Le Magazine littéraire*, "Un autre regard sur Montaigne" ('Una altra mirada sobre Montaigne'). Vicent Alonso és escriptor i professor de literatura catalana contemporània a la Universitat de València.

—Com vàreu plantejar-vos la traducció de la prosa de Montaigne, és a dir, quina prosa catalana hi encaixava més bé?

—Jo no he traduït Montaigne perquè un editor m'hagi fet un encàrrec o hagi entrat en Montaigne per la voluntat de traduir-lo. Ho dic perquè això té importància a l'hora de traduir-lo. Jo he tingut una relació intensa amb Montaigne. Quan estimes molt un autor ja l'acabes traduït d'una manera molt personal, molt íntima, i per tant només el podia traduir en el meu català, el que faig servir en els meus articles, en els meus poemes, en els meus assaigs. Més aviat he hagut de tendir al contrari, és a dir, a introduir-hi alguna cosa que recordés

que Montaigne és un autor del segle XVI. Si hi ha aquest equilibri, encantat. No hi ha hagut, doncs, cap plantejament que no fos convertir-lo en un autor meu. L'encàrrec me'l fan quan ja el tinc traduït. El que m'ha calgut fer es afegir-hi les notes a peu de pàgina que em semblaven oportunes.

—Es veu clar que la vostra frase, seguint el model de Montaigne, és sempre sinuosa, variada, i sorprenent. Mai no és convencional ni rígida.

—Sí. Em sembla una bona manera de definir-ho. I hi ha, a més, la voluntat de seguir una tradició que s'observa en el sentit literari contemporani de fer servir totes les modalitats, un corrent que ha arribat a cims importants, com és el cas de Joan F. Mira. Els escriptors valencians hem fet un gran esforç per aconseguir una llengua literària digna que, sense trencar la unitat de la llengua, enriqueix el model literari a partir de les nostres varietats.

—Sense caure en el dialectalisme pel dialectalisme.

—Sense caure en el dialectalisme pel

dialectalisme, sempre ineficaç. És un model que mai no havíem tingut i que ja comença a diferenciar-se de l'únic model que teníem, que era el de Joan Fuster. Nosaltres havíem d'aconseguir una llengua literària eficaç i digna a la vegada. I no hi ha res millor que posar els grans escriptors, com Dante i Montaigne, en català. El català hi ha d'eixir guanyant, amb aquestes aportacions perifèriques.

—Digna, però més natural, no? No sembla tan encarcerada, tan encotillada, com la que han fet servir certs normativistes estrictes.

—De vegades la normativa està renyida amb la creativitat literària i l'expressió genuïna. Una llengua normal ha de permetre aquest tipus d'actitud lingüística, sobretot quan tenim davant un monstre com Montaigne, que reivindica un llenguatge natural, sense cotilles, acadèmiques o no.

—Per què és vigent Montaigne? A França, amb motiu de la nova edició dels *Essais* feta a la "Pléiade", se n'han tornat a omplir la boca.

—Per moltes raons. En principi, m'agrada partir del fet que Montaigne representa en moltes coses i des de molts punts de vista un model vigent. Amb una actitud moral i intel·lectual envejable davant de la societat. Viu una època històrica absolutament trasbalsada per les guerres de religió. Tothom està enfrontat i ha de patir que a la mateixa família hi hagi partidaris dels hugonots i del bàndol catòlic. Enfron-



Gravat de la portada d'una edició dels *Essais*, de 1635, amb un retrat de l'autor.

taments que acaben en matances, com la de la Nit de Sant Bartomeu. Catòlic militant, la seva actitud és tolerant amb tothom, però també és partidari del diàleg constant. És un model de comportament d'intel·lectual, d'un intel·lectual compromès, *engagé*, com diuen els francesos. Aquest tipus de compromís i la manera com el porta endavant, fins al punt de ser capaç de deixar la vida intel·lectual per dedicar-se a la pública

"Montaigne creu que l'escriptura és el lloc indispensable per a construir la intimitat"

—recordem que va ser batlle de Bordeus perquè li ho van demanar— i també de participar en les negociacions entre els bàndols enfrontats, aquesta actitud és molt lloable. La problemàtica la podríem traslladar al món actual. La seva resposta no ha perdut actualitat.

—I com a escriptor?

—Aquest seria l'altre motiu de la seva vigència. Montaigne és important per la seva manera d'entendre l'escriptura. I això també és molt actual. Per què? Perquè pensava que l'escriptura era el lloc indispensable per a construir la intimitat, i això és una actitud molt moderna, molt actual. Montaigne està molt connectat amb una manera d'escriure en què el *jo* es construeix a partir de com construeix el món. I és actual i vigent, en tercer lloc, perquè davant dels fets de l'època —el primer, el descobriment del Nou Món—, hi reacciona molt positivament. En descobrir que hi ha pobles de costums radicalment diferents l'actitud resultant no és de rebuig, sinó de diàleg, d'acceptació de la pluralitat. És a dir, la creença que la raó humana no té respostes definitives.

—Una de les causes de la vigència de Montaigne, del seu èxit, en definitiva, no és la familiaritat que estableix amb el lector? No et canses de llegir-lo perquè, humà i antidogmàtic, hi trobes matisos nous a cada lectura. No te l'acabes mai.

—Sí. El lector acaba tenint-hi una relació d'intimitat. Ja és coneguda la tesi que Montaigne és un pensador en moviment, que funciona al ritme de la vida. El lector s'adona que hi ha una evolució molt important al llarg dels *Assaigs*, i que una de les línies d'aques-

Dijous 28 de juny, 20h

Ruper Ordorika
(País Basc, rock d'autor)

Entrada
3 euros

Octubre CCC
Sant Ferran, 12
46001 València
Tel: 96 315 77 99
www.octubre.cat

ta evolució és anar-te acostant més a un retrat seu. De manera que llegeixes el retrat intel·lectual, cognitiu, d'un home. És un home que ha decidit d'assajar-se en l'escriptura.

—Montaigne funda l'assaig, però el seu assaig és únic, no?

—A mi m'agrada dir, com Joan Fuster, que l'assaig és literatura d'idees i en algun assaig de Montaigne l'equilibri entre literatura i idees és perfecte. Però és una literatura que depèn de la vida, de la biografia de l'escriptor. Hi ha gent que s'excedeix en un sentit o en un altre i desvirtua l'assaig. L'assaig no pot ser només biogràfic ni un tractat que consisteixi a ordenar un seguit d'idees i prou, a fer un tractat o un manual. L'assaig necessita la intervenció de totes dues coses, i això fa únic Montaigne. No m'ha estranyat mai que Pla diguera que la lectura de Montaigne el relaxava profundament. Jo, al principi, no acabava d'entendre per què ho deia, però finalment ho he entès. Quan Fuster

parla de Montaigne, en diu tres adjectius: personatge vell, en el sentit arcaic; afable i, sobretot, corrosiu. Allò que li crida l'atenció és l'afabilitat, la calma, i que alhora sigui corrosiu.

—El llibre segon dels *Assaigs* inclou l'"Apologia de Ramon Sibiuda". És un text que, per l'extensió i les característiques, se separa dels capítols restants. Quin és, a parer vostre, l'interès d'aquest escrit?

—Veure com un text plantejat per fer una apologia, acaba, tot i les bones intencions i el títol, dient que és impossible allò que proposa Sibiuda. Montaigne hi diu que és impossible que la raó acabi explicant les veritats teològiques, que la raó pugui explicar res més enllà de l'experiència. Montaigne es fideïsta. La divinitat, pensa Montaigne, és una veritat tan gran que necessita procediments que van més enllà de la raó, que no deixa de ser un procediment banal. Montaigne va traduir el tractat de Sibiuda per indicació del pare i l'adoració pel seu pare el porta

a incloure l'"Apologia" en els *Assaigs*, com una mena d'homenatge al pare. D'una altra banda, l'"Apologia" mostra fins a quin punt Montaigne és capaç d'utilitzar recursos d'això que s'anomena escriptura defensiva. Hi fa un esforç per a evitar la censura, no caure en els mateixos perills que Sibiuda, que va ser condemnat pel Concili de Trento.

—Parlem de la relació de Montaigne amb els clàssics. Per una banda, l'homenatge és clar. Reconeix, fet i fet, que els clàssics ho han dit tot i que creen autoritat, però a vegades sembla que siguin l'excusa per a elaborar una nova visió de les coses. La pregunta seria: el respecte de Montaigne pels clàssics és total, o bé els utilitza a cor què vols?

—No en tinc la resposta definitiva, però jo crec que totes dues coses. Els llibres s'utilitzen per això, perquè algú vol intervenir en una mena de diàleg. Per demanar la paraula en un Parlament. Sí, Montaigne utilitza molt els clàssics.

"Sibiuda li va fer pensar com s'havia

Jaume de Puig (Cornellà del Terri, Pla de l'Estany, 1944), secretari de la revista *Arxiu de textos Catalans Antics*, és especialista en Raimon Sibiuda, i ha publicat a França un estudi sobre les fonts del seu pensament (*Les sources de la pensée philosophique de Ramon Sibiuda*. Honoré Champion Éditeur. París, 1994). També ha traduït al català el *Llibre de les criatures* de Sibiuda, el que Montaigne va traduir per encàrrec del seu pare.

—Què representa la descoberta de l'obra de Sibiuda per a Montaigne?

—Des del punt de vista literari, Montaigne mateix diu que es va trobar amb un llibre que el va obligar a pensar com s'havia d'escriure. Montaigne no es limita a traduir-lo de forma literal. En fa una traducció lliure, bo i mantenint el pensament de Sibiuda. No és ni literal ni fidel. Sense trair-lo, la seva redacció és absolutament personal, ben allunyada de l'estil de Sibiuda. D'una altra banda, troba que el llatí de Sibiuda és molt vulgar, molt macarrònic, diríem ara. Ell estava molt avesat al llatí clàssic. Era la seva llengua de cultura, la llengua amb la qual el van formar. Amb el seu mes-

tre, hi parlava sempre en llatí. El llatí de Sibiuda era l'escolàstic de l'època i Montaigne es pensa que és espanyol, que està contaminat per l'espanyol. Desconeix l'existència de la llengua catalana.

—Però li interessava realment Sibiuda?

—Com és sabut, el tradueix perquè el seu pare li ho demana. El pare pensa que seria saludable, en aquella època de guerres de religions, que es divulgés aquesta defensa de la religió catòlica. És, per tant, un llibre d'encàrrec. Hi ha raons per a pensar que no li interessa allò que deia. A l'"Apologia" que en fa als *Assaigs*, diu tot el contrari, mostra el seu desacord amb ell. Finalment, Sibiuda, als *Assaigs*, li permet d'expressar a fons el seu pensament. La idea de la feblesa humana, dels límits de la raó i de la intel·ligència. Tot el Renaixement acaba amb un cert escepticisme i a partir d'aquí desemboca en Descartes. D'aquest estat pre-cartesià, Montaigne n'és el pensador més important.

—Se sap d'on podia ser Sibiuda, del qual només sabem l'any de la mort, 1436?



Prova d'impressió de l'exemplar dels *Assaigs*, amb correccions autògrafes de Montaigne.

—No. Montaigne diu que és de Barcelona. Però jo he trobat molts Sibiudes al Rosselló i en aquella època, encara, la diòcesi d'Elna formava part de la província eclesiàstica de Narbona. No seria gens estrany que un clergue de final del XIV de la diòcesi d'Elna fes una carrera a la universitat francesa de Tolosa. Si hagués estat barceloní hauria anat a Lleida. Ja hi havia universitat a Perpinyà, però no tenia la fama de la de

—I no els tria a l'atzar, ni per exhibicionisme erudit.

—Perquè hi ha la seva vida al darrere. Ell passa d'una defensa de Sèneca i Cató el Jove a una defensa a ultrança del model socràtic. Ja he dit adés que és un escriptor en moviment. Montaigne se'ls fa seus i té una relació de plena intimitat amb ells. Si primer és Sèneca, després Plutarc —que no llegeix fins que no és traduït al llatí, perquè de grec no en sabia prou— i després Sòcrates, és la seva vida. No és un aprofitament retòric. Nosaltres podem quedar enlluernats per una frase i incorporar-la a un escrit. Montaigne, no. Ell incorpora tot l'autor. D'ací ve que idees tan bàsiques com les que expressa sobre la mort i les passions, queden modificades al llarg de la seva obra, perquè modifica el seu criteri, canvia d'actituds. La ciència, pensava, ha de tenir una aplicació pràctica. La que no, no li interessava.

Lluís Bonada

Tolosa, que és la segona que es crea a França, després de la de París.

—Què indiquen les fonts de l'obra de Sibiuda?

—Que va fer una carrera universitària; que era influït pel lul·lisme i que estava al corrent de l'animadversió de la Universitat de París contra el lul·lisme.

—Quan escrivia feia catalanades?

—Sí. I molt clares. Escriu "at oculum", traducció de veure una cosa a ull, que no existeix en llatí. I trenca-colls, trencar-se el coll en una cosa, ho converteix en "frangit collum suum". També fa servir el "ne" negatiu en sentit positiu, típic del català antic.

—No s'ha fet cap edició crítica de la seva obra?

—No. Cal veure si se'n troben més manuscrits. Fa poc se'n coneixien 17 i ara, 35. Queden fons per estudiar, a Munic, Viena, Budapest i Sant Petersburg. I no m'estranyaria que en algun lloc n'aparegués un fragment en català, perquè el llatí de Sibiuda no s'assembla ni al llatí escolàstic de l'època. És molt més a prop d'una llengua vulgar. En tinc la sospita.

Ll. B.

FET2007

Festival d'Estiu de Tarragona
29 juny - 15 agost

GRANS NITS AL CAMP DE MARI

DIVENDRES 29 DE JUNY // 22.30 h // Teatre

CONTE D'HIVERN

De William Shakespeare
Director: Ferran Mallo
Estrena

DISSABTE 30 DE JUNY // 22.30 h // Música

OMARA PORTUONDO
& BARCELONA BIG LATIN ENSEMBLE

Kesse 2007

DIVENDRES 13 DE JULIOL // 22.30 h // Teatre

COMEDIANTS
EL GRAN SECRET

D'Albert Espinosa i Joan Font

DIMECRES 18 DE JULIOL // 22 h // Música

L'OBC I Txaikovski

Estrena del XIV Premi Internacional
de Composició Musical Ciutat de Tarragona
Obres de Berlioz i Txaikovski

DISSABTE 21 DE JULIOL // 22.30 h // Música

CHUCHO VALDÉS QUINTET
& BEBO VALDÉS

Kesse 2007
Estrena a Catalunya

DIJOUS 26 DE JULIOL // 22 h // Dansa

COMPANIA NACIONAL DE DANZA

Direcció artística: Nacho Duato

DISSABTE 28 DE JULIOL // 22.30 h // Música

BANDA UNIÓ MUSICAL DE TARRAGONA
CLÀSSICS & TÀRRACO

Director: Joan Baptista Mescuer

DIVENDRES 3 D'AGOST // 22.30 h // Música

ORQUESTRA CAMERATA XXI
GRANS CLÀSSICS

Obres de Rossini, Mozart i Beethoven
Director: Tobias Gossmann

DIMECRES 8 D'AGOST // 22 h // Teatre

LOS PERSAS. RÉQUIEM POR UN SOLDADO

Sobre el text d'Esquil·lides
Director: Calisto Tanzi
Estrena a Catalunya

Festa de Sant Magí
DIMECRES 15 D'AGOST // 22 h // Música

MIGUEL BOSÉ.
PAPI TOUR

PUNTS DE VENDA D'ENTRADES Taquilles del Teatre Metropol. Les 24 hores a:
De dimarts a dissabte,
d'11 a 14 h i de 19 a 21 h
Tel. 977 24 47 95

